

Буланцов І. В., аспірант, Радіонова Н. Й., професор
Київський національний університет технологій та дизайну
**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ
СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ**

***Анотація.** Розглянуто актуальні питання та сутність регулювання ринку страхових послуг в Україні, проаналізовано сучасні законодавчі бази, проаналізовано інтереси споживачів страхових послуг, також розглянуто фінансові стійкості страхових компаній, визначені основні напрями розвитку страхових послуг в Україні.*

***Ключові слова:** ринок страхових послуг, законодавчі бази, інтереси споживачів, фінансова стійкість, розвиток страхових послуг.*

Bulantsov I., Radionova N.
Kyiv National University of Technologies and Design
**CURRENT ISSUES IN REGULATING THE INSURANCE
SERVICES MARKET IN UKRAINE**

***Abstract.** Current issues and the essence of regulating the insurance services market in Ukraine have been examined. Modern legislative bases have been analyzed, the interests of insurance service consumers have been reviewed, the financial stability of insurance companies has also been considered, and the main directions for the development of insurance services in Ukraine have been identified.*

***Keywords:** insurance services market, legislative bases, consumer interests, financial stability, development of insurance services.*

Вступ. Сектор страхування в Україні має стратегічне значення для забезпечення фінансової безпеки населення та економічної стабільності країни. Однак, незважаючи на свій потенціал, ринок страхових послуг в Україні стикається з низкою проблем, які обмежують його ефективність та розвиток. Однією з ключових проблем є недосконалість системи регулювання та нагляду за страховими компаніями. Це може призвести до небажаних наслідків, включаючи недостатню фінансову стабільність страхових компаній та низький рівень довіри з боку клієнтів. Крім того, на ринку страхування існує значна конкуренція, і страхові компанії стикаються із викликами у залученні та утриманні клієнтів. Таким чином, основне питання, яке слід розглянути в даному дослідженні, полягає в виявленні основних проблем регулювання страхового ринку в Україні, з метою підвищення його стабільності, рівня довіри з боку населення та конкурентоспроможності страхових компаній. Це важливе та актуальне питання, що впливає на соціально-економічне благополуччя громадян і розвиток української економіки загалом.

Теоретичні та практичні питання сучасного стану страхового ринку та тенденцій його розвитку розглянуто у дослідженнях багатьох вчених, серед яких слід зазначити: Ю.М. Заволоку [3], А.Г. Єфременко [3], Ю.А. Малащенко [3], Ю.В. Махнарилова [4], І.П. Козубей [4], В.П. Левченко [5], К.В. Самсонову [6], І.Ю. Тур [8], Н.О. Шишпанову [10], О.О. Копайгора [10] та інших. Разом з тим, питання формування ефективної системи регулювання ринку страхових послуг в Україні залишаються дискусійними.

Постановка завдання. Виходячи з вищенаведеного, метою дослідження є виявлення проблем які існують у системі регулювання ринку страхових послуг в Україні та розробка рекомендацій щодо її удосконалення з метою підвищенні ефективності вітчизняних страхових компаній.

Результати досліджень. З метою захисту прав страхувальників в кожній країні здійснюється нагляд та державне регулювання страхової діяльності. Отже, розвиток

страхової індустрії в Україні неможливий без чіткої та сучасної законодавчої бази. Вона визначає правила функціонування на страховому ринку, захищає інтереси страхувальників та забезпечує стабільність фінансових інститутів. У цьому контексті законодавство та органи регулювання відіграють вирішальну роль у формуванні структури та функціонування страхового ринку України [8, с. 227]. Страхове законодавство України є основою, на якій будується діяльність страхових компаній та регуляторів. Основними законодавчими актами, що регулюють страхову діяльність, є Закон України «Про страхування» [1] та Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [2]. Закон «Про страхування» регулює відносини у сфері страхування, визначає загальні правові засади здійснення діяльності страхової діяльності, що створює загальний «каркас» для ринку страхових послуг та встановлює базові засади, яким мають слідувати страхові компанії. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» встановлює загальні правові засади у сфері надання всіх фінансових послуг, здійснення регулятивних та наглядових функцій за діяльністю з надання фінансових послуг.

Фінансова стійкість страхових компаній в Україні – це ключовий фактор, який забезпечує надійність та стабільність страхового ринку. Регулятор, співпрацюючи зі страховою індустрією, продовжує удосконалювати нормативну базу та методи контролю, щоб захищати інтереси страхувальників та гарантувати, здатність страхових компаній виконувати свої зобов'язання. Цей принцип фінансової стійкості є фундаментом для стійкого та процвітаючого страхового ринку в Україні [4, с. 78].

Ретроспективний огляд державного регулювання ринку страхових послуг в Україні можна розпочати з 1993 року, коли постановою Кабінету Міністрів України № 166 від 14 березня 1993 р. було створено Комітет у справах нагляду за страховою діяльністю (Укрстрахнагляд), який підпорядковувався Кабінету Міністрів і забезпечував реалізацію державної страхової політики. Укрстрахнагляд здійснював діяльність до 1 березня 2000 р. Основними завданнями Укрстрахнагляду були: розроблення основних напрямів страхової діяльності та виконання заходів щодо забезпечення розвитку страхової справи; проведення роботи, пов'язаної з удосконаленням методів фінансової діяльності страховиків; участь у міжнародній діяльності з питань страхової справи.

Після 1 березня 2000 р. державний нагляд у страхуванні здійснював Департамент фінансових установ та ринків при Міністерстві фінансів України, до складу якого входило Управління страхової діяльності із відділами: розвитку страхової справи та законодавчого забезпечення, методології, обліку та аналізу, нагромаджувального страхування; контролю, фінансових ринків, ліцензування та нагляду.

У 2011–2020 роках діяла Нацкомфінпослуга (Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах фінансових послуг), яка була уповноваженим органом у галузі регулювання ринку небанківських фінансових послуг, створеним 23 листопада 2011 року на виконання Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Згідно Указу президента України зазначений орган припинив діяльність й повноваження було розподілено між Національним банком України (небанківські фінансові установи) та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (контроль ринку цінних паперів і недержавних пенсійних фондів) [7]. Отже, на сьогоднішній день, згідно ст. 114 Закону України «Про страхування», державне регулювання та нагляд за діяльністю на ринку страхування здійснює Національний банк України [1].

Одним із найважливіших принципів регулювання страхового ринку в Україні є забезпечення захисту інтересів споживачів страхових послуг. Страхувальник та страхувальники повинні мати впевненість у тому, що їхні права та інтереси надійно

захищені, та що страхові компанії виконують свої зобов'язання повною мірою. У цьому контексті регулятори та страхові компанії в Україні вживають заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів споживачів [6, с. 76].

Захист інтересів споживачів – це надання чіткої та зрозумілої інформації про страхові продукти та послуги. Страхові компанії зобов'язані надавати страхувальникам поліси страхування зі зрозумілими умовами та описом усіх важливих аспектів страхування. Це включає в себе інформацію про страхові внески, строки дії страховки, ризики, що покриваються, та умови виплати страхових відшкодувань. Чітка інформація дозволяє страхувальникам розуміти, на що вони можуть розраховувати, і які умови застосовуються до їхнього страхового полісу.

Регулятор страхового ринку в Україні також активно інформують страхувальників про їхні права та обов'язки. Це важливо, щоб страхувальники знали, як діяти у разі страхової події та які кроки їм слід робити для отримання страхової компенсації. Крім того, страхові компанії зобов'язані дотримуватися правил і політик, встановлених регуляторами, щоб гарантувати справедливе та чесне обслуговування страхувальників. Це включає дотримання термінів виплати страхових відшкодувань і надання необхідної допомоги та інформації страхувальникам [7].

У разі виникнення конфліктів чи розбіжностей між страхувальниками та страховими компаніями, існують процедури вирішення спорів та скарг. Законодавство передбачає механізми, які дозволяють страхувальникам звернутися зі скаргою та отримати справедливий розгляд свого випадку. Це може включати арбітражні процедури, втручання омбудсменів зі страхових питань та інші механізми вирішення конфліктів. Метою цих процедур є забезпечення справедливості та захисту інтересів страхувальників.

Регулятор страхового ринку в Україні здійснюють суворий нагляд та контроль за діяльністю страхових компаній. Це включає аналіз фінансових звітів, перевірки дотримання страховими компаніями законодавства і нормативних вимог, а також контроль якості обслуговування клієнтів. Нагляд та контроль дозволяють виявляти порушення та недоліки у діяльності страхових компаній та вживати відповідних заходів для захисту інтересів страхувальників, що посилює проведення внутрішнього аудиту страхової компанії [5, с. 86].

Ще одним важливим аспектом захисту інтересів споживачів є освіта та інформування. Регулятор та страхові компанії активно працюють над підвищенням фінансової грамотності страхувальників та суспільства загалом. Освітні програми, семінари та інформаційні компанії допомагають страхувальникам розуміти основні поняття страхування, принципи роботи страхових продуктів та їх права та обов'язки. Зазначене сприяє ефективнішому захисту інтересів страхувальників і забезпечує більш поінформований вибір страхових товарів. Захист інтересів споживачів страхових послуг є невід'ємною частиною регулювання страхового ринку України. Цей принцип забезпечує справедливість, прозорість та довіру на ринку та сприяє сталому розвитку страхової індустрії в країні.

Прозорість та моніторинг у регулюванні страхового ринку в Україні забезпечують ефективно та чесне функціонування страхового ринку, захищаючи інтереси як страхових компаній, так і страхувальників. Прозорість дозволяє всім учасникам ринку мати доступ до інформації, необхідної для прийняття ефективних рішень, а моніторинг допомагає регулятору стежити за діяльністю страхових компаній та забезпечувати дотримання чинного законодавства.

Один з головних аспектів прозорості – це доступність інформації про страхові продукти та умови їх надання. Страхові компанії зобов'язані надавати потенційним

страхувальникам повну та чесну інформацію про свої продукти, включаючи умови страхування, тарифи, можливі ризики та винятки з покриття. Це важливо для страхувальників, щоб вони могли приймати поінформовані рішення при виборі страхового продукту, а також розуміти, які вони покривають ризики і які ризики залишаються за межами страхового покриття. Для забезпечення прозорості фінансової діяльності страхові компанії зобов'язані надавати регулятору та зацікавленим сторонам фінансову звітність та інші фінансові документи.

Для забезпечення прозорості та дотримання правил регулятор встановлює нормативні вимоги та стандарти для страхових компаній. Ці вимоги можуть регламентувати суму мінімального капіталу, вимоги до резервів, стандарти звітності тощо. Дотримання норм і стандартів дозволяє регулятору переконатися, що страхові компанії дотримуються законів і правил, забезпечуючи стабільність страхового ринку. Також регулятор проводять систематичний моніторинг та аудит діяльності страхових компаній. Це включає аналіз фінансової звітності, контроль за дотриманням нормативів і законів, а також перевірки на дотримання вимог з обслуговування клієнтів. Моніторинг та аудит допомагають виявляти потенційні порушення та недоліки в діяльності страхових компаній й вживати відповідних заходів для виправлення ситуації. Прозорість та моніторинг є важливими складовими ефективного регулювання страхового ринку в Україні. Ці заходи забезпечують довіру страхувальників до ринку, захищають їхні інтереси та сприяють стабільному розвитку страхової галузі країни.

Однією із ключових функцій регулятора є видача ліцензій та реєстрація страхових компаній. Ліцензування має на увазі процедуру, в результаті якої компанія отримує дозвіл на провадження страхової діяльності. Регулятор перевіряє відповідність компанії всім необхідним вимогам та нормативам перед видачою ліцензії. Реєстрація страхових компаній важлива для того, щоб їхня діяльність була юридично оформлена та контрольована. Регулятор підтримує реєстри страхових компаній, що дозволяє відстежувати їх діяльність та забезпечувати дотримання законодавства.

Страхова галузь України, як і багато інших, стикається з викликами та можливостями, які надають сучасні технології та інновації. Швидкий розвиток інформаційних технологій, аналітичних інструментів та зміна споживчих очікувань внесли значні зміни до сфери страхування. У цьому контексті, впровадження інновацій та технологічних змін стають ключовими чинниками, що визначають конкурентоспроможність страхових компаній та забезпечують покращення якості обслуговування клієнтів. З розвитком інтернету та мобільних пристроїв страхові компанії активно впроваджують цифрові платформи та онлайн-сервіси. Це дозволяє клієнтам швидко та зручно набувати страхових полісів, подавати заявки на виплати, відстежувати статус своїх страхових випадків та взаємодіяти зі страховою компанією в режимі реального часу. Важливим аспектом цієї трансформації є збільшення доступності страхових послуг для населення, включаючи тих, хто раніше міг зіткнутися із труднощами при отриманні страхового захисту. Аналіз даних також допомагає виявляти шахрайство, покращувати процеси оцінки збитків та надання страхових виплат, а також прогнозувати зміни на ринку страхування. У разі зростання кіберзагроз і витоків даних, стає дедалі актуальнішим кіберстрахування. Страхові компанії розробляють нові продукти, які дозволяють захистити бізнеси та приватних користувачів від кібератак та фінансових втрат, пов'язаних із ними [3, с. 104]. Кіберстрахування включає оцінку ризиків, розробку полісів і надання послуг в галузі кібербезпеки.

Наразі сучасні технології дозволяють страховим компаніям покращити пропозиції для клієнтів. Це включає створення більш зручних і інтуїтивно зрозумілих інтерфейсів для взаємодії з клієнтами, а також розробку мобільних додатків, які надають

доступ до страхових послуг у будь-який час і в будь-якому місці. Технологічні зміни також сприяють швидшому та ефективнішому розгляду заявок на страхові випадки, що підвищує рівень задоволеності клієнтів. З використанням сучасних інформаційних технологій, страхові компанії можуть створювати більш персоналізовані страхові продукти. Це дозволяє клієнтам вибирати опції та умови, які відповідають їх індивідуальним потребам та ризикам. Наприклад, на основі даних про стиль водіння, страхові компанії можуть запропонувати клієнтам персоналізовані страхові поліси для автомобілів [10, с. 79].

Інновації та технологічні зміни суттєво змінюють ландшафт страхової галузі в Україні. Ці зміни приносять вигоду як страховим компаніям, так і клієнтам, забезпечуючи більш високий рівень сервісу, зручність взаємодії та точніше управління ризиками. Це також підтверджує, що страхова галузь залишається динамічною та адаптивною до сучасних викликів та можливостей.

Висновки. Регулювання страхового ринку в Україні залишається однією з найважливіших та відповідальних елементів забезпеченні стабільності та розвитку не тільки діяльності страхових компаній, а й економіки країни в цілому. Регулювання страхового ринку спрямовано на досягнення кількох важливих цілей. Однією із ключових цілей є забезпечення фінансової стійкості страхових компаній. Разом з цим, регулювання сприяє захисту інтересів страхувальників та забезпечення виконання зобов'язань страхових компаній перед ними. Це включає встановлення правил для розрахунку страхових виплат, контроль над якістю страхових продуктів і забезпечення дотримання законодавства. Отже, роль регулятора на страховому ринку в Україні є дуже відповідальною перед усіма учасниками ринку. Його дії та рішення мають значний вплив на стабільність та розвиток страхової індустрії, що в кінцевому підсумку сприяє захисту інтересів страхувальників, забезпеченню надійності страхового ринку та поживлення економіки країни. Питання державного регулювання розвитку ринку страхових послуг, на нашу думку, необхідно розглядати в трьох аспектах: по-перше, прийняття державою базових законів та нормативно-правових актів, що об'єднуються в поняття «страхове законодавство»; по-друге, здійснення спеціального нагляду за розвитком відносин страхування відповідно до інтересів громадян України та загальнодержавних економічних потреб; по-третє, забезпечення ефективної стратегії розвитку ринку. З метою забезпечення довгострокового розвитку та процвітання страхової галузі в Україні, регулятор повинен сприяти удосконаленню законодавства, що частково зроблено введенням з 1.01.2024 р нового Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», який встановлює прозорі, єдині для всього фінансового сектору принципи роботи та вимоги за допомогою ефективної регламентації правил роботи фінансових компаній, зокрема щодо захисту прав їхніх клієнтів.

Список використаної літератури

1. Про страхування: Закон України від 7.03.1996 р. № 85/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#n690>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-ІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.
3. Заволока Ю. М., Єфременко А. Г., Малащенко Ю. А. Особливості функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Економіка та держава*. 2020. № 6. С. 102–106.
4. Махнарилов Ю. В., Козубей І. П. Державне регулювання страхового ринку та Державний нагляд за діяльністю страхових компаній. *Глобальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт VIII Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ–Прага–Відень, 28.02.2017 р. / Фінансово-економічна наукова рада, 2017. С. 77–80.
5. Радіонова Н. Й., Левченко В. П. Організаційні засади внутрішнього аудиту страхової компанії. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах інтеграції: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 6 жовтня 2023 року). Київ: КНУТД, 2023. С. 85–86.

6. Самсонова К. В. Досвід зарубіжних країн світу в галузі страхування. *Наукові записки*. 2010. Вип. 10, Част. II. С. 75–77.
7. Стратегія розвитку фінансового розвитку України до 2025. Звіт про реалізацію за 2021 р. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku-7686>.
8. Тур І. Ю. Державне регулювання страхової діяльності в Україні: мета, соціальна складова. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5 (11). С. 225–232.
9. Про припинення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 30.06.2020 р. №259/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/259/2020>.
10. Шишпанова Н. О., Копайгора О. О. Проблеми тенденції та напрями регулювання страхового ринку України в умовах трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 10. С. 76–82.